

DR. FRICK MÁRIA—KLOSSY IRÉN

Eötvös József Tanítóképző Főiskola
Baja

Egy népfőiskolán, Dániában

„... ha nagy bajba kerül a társadalom, közelebbről a gazdaság, az oktatás, a nevelés, a kultúra ügye, akkor a kilábalás, a túlélés igen hasznos eszközül kínálkozik a népfőiskola.”¹ Így történt Dániában is. 1992 őszén jártunk a viborgi népfőiskolán: egyikünk mindössze néhány napig, másikunk három teljes hónapig. Ottani tapasztalataink erős hatásúak, ezért úgy véljük, érdemes írunk róluk.

A majd 150 éves múltú dán népfőiskolai mozgalom gyökere Nikolaj Frederik Severin GRUNDTVIG (1783—1872) evangélikus lelkész, költő, történész és népművelő. Univerzális gondolkodású, erős jellemű ember volt. Hatékony nemzetnevelő programmal szándékozott nehéz gazdasági-társadalmi viszonyok között élő népén segíteni. Korának eszméi hatottak rá, de sajátos dán utat formált munkáiban és tevékenységével. A felvilágosult gondolkodókhoz hasonlóan a tudás terjesztésének híve — iskolaképének alapeleme mindamellett a *szabad* választás és az emberi tapasztalat. „Nem érthetsz meg többet az életből, mint amennyit tapasztaltál belőle” — vallotta. Elméleti pedagógiai gondolkodását azonban az egész művelődési rendszer fejlesztése szolgálatába állította. Így válhatott a dán történelem elmúlt kétszáz évének egyik legnagyobb hatású személyiségévé.

Hogy a mai dán népfőiskolai mozgalom lényegét értsük, ismerni kell Grundtvig koncepcióját. A népi iskolarendszer megteremtésére tett javaslatában a skandináv hagyományokra épített a formális klasszikus oktatási rendszer helyett. Az iskola — szerinte — az emberi természet fejlesztését szolgálja. A valóságos életben gyökeredzik, és a tanuló és tanár közötti szabad kapcsolatokon alapszik, nem a holt tananyagon. Nem más, mint az igazság felismerésén alapuló szabad fejlődés. A közös érdek tudatosításával az egyént döntésre képes és felelősségtudattal rendelkező állampolgárrá kell nevelni.

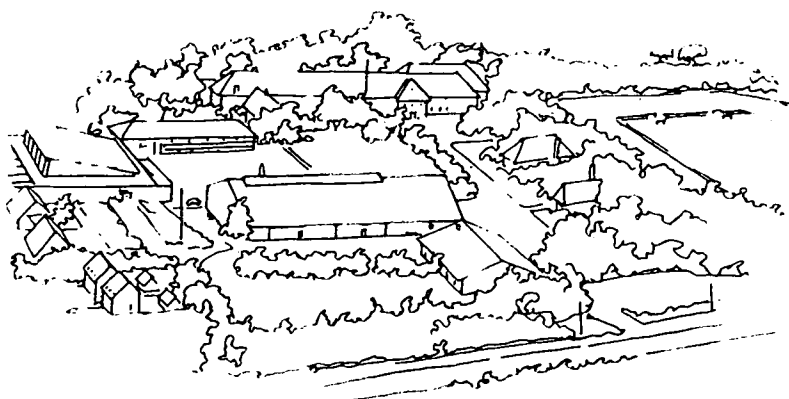
Fontos a nevelési folyamatban az élő szó, az anyanyelven való kifejezés, a *nemzeti* jelleg, az önértékelő képesség, az önbizalom és mások tisztelete, a poétikusság, játék és sport. A szellem és test összhangjának, a belső harmónia megteremtésének lényegi helye van a nevelésben.

A dán fiatal- és felnőttnevelés a grundtvigi úton haladva egy kulturális értelemben viszonylag homogén társadalmi közeget és erős alapokon nyugvó jövedelmező (farmer)gazdaságot eredményezett.

Az első népfőiskolát Grundtvig elméletének gyakorlati megvalósítója, Christen KOLD (1816—1870) falusi tanító alapította Rodding-ben 1844-ben. Ma 104 a számuk.

A népfőiskolák a legregibb formájú szervezett képzést nyújtó intézmények Dániában. Bentlakások, többségük általános jellegű. Nevelési környezetet jelentenek mindenféle társadalmi helyzetű fiatal számára, akik különböző tudásháttérrel és eltérő körülmények közül származnak az ország több részéből, néhányan külföldről is. Az alsó korhatár 18 év, felvételi nélkül lehet beiratkozni. Tandíjat, illetve részvételi díjat fizet a hallgató. (A költségek 80—85%-át az állam állja.) Vizsga nincs. A résztvevő látogatási igazolványt kap. S bár ily módon végbizonyítványt nem adnak a népfőiskolák — a hivatalos oktatási rendszeren belül és a munkapiacra az ott eltöltött idő valós bizonyítványnak számít. A képzés rövid és hosszú kurzusokban történik. A rövid kurzusokat (1—3 hét) főleg a szünidő alatt szervezik. A hosszú kurzusok (4—6 hónap) *szoros* oktatási ideje 2—3 hónapos. Tematikájuk változatos, de az általános műveltséget megalapozó témák állandóak. (Nemzeti és világtörténelem, mitológia, irodalom, szociológiai alapvetés és intenzív nyelvtanulás.) A különféle profilú, tematikájú népfőiskolákról évente képes központi tájékoztató jelenik meg. A tantervnek kisebb a szerepe, az anyag tantárgyakra osztása másodlagos, lényeg a személyiségfejlesztő folyamat. Nem elsősorban a tudás átadására, hanem a „megvilágosításra” (Grundtvig: folklighed), a saját és mások tiszteletére, a hallgató értéktörekedésére törekszik. A személyiség érlelésének iskolája. A hallgatók—tanárok együtt élnek a jól felszerelt, szép természeti környezetben lévő intézményekben. Alapvetések: alternatív tanulási lehetőségek, személyes érintkezés mint oktatási módszer, kreativitásra ösztönző formák, egészséges életmód és részvétel az iskola működtetésében. És mindenekelőtt a derű és a szeretet jellemző a népfőiskolák légkörére — Grundtvig szellemében („Az embernek szeretnie kell azt, amit meg akar érteni.”). A népfőiskolák életformát jelentenek. Ráfébrezik a hallgatókat a problémákra, lehetőségeiket feltárják, műveltségüket, világnézetüket szélesítik, és szemléletté alakítják mindezt a távozó hallgatókban, akik szűkebb hazájukba visszatérve terjesztik ezt a szellemet. (Nyitott szemmel járni, nyitott módon gondolkodni.)

S most a viborgi népfőiskoláról. Viborg város, a 17 községet magában foglaló Viborg megye székhelye. A környéken — mint általában egész Dániában — a megélhetés alapja a mezőgazdaság. Jól fel-

szerelt farmgazdaságok és néhány ipari üzem övezi a tóparti városkát. A népfőiskola közvetlenül a viborgi tó partján épült.

Központi épülete legfelső szintjén a kollégium és vendégszobák, középső szintjén három tanterem, a könyvtár, az énekesterem, sport—színházterem, tanári szoba és irodák, alsó szintjén konyha, ebédlő, büfé és kiszolgáló helyiségek vannak. Az alsó szintet alagút köti össze a sportcentrummal, ahol két tornaterem, a városnak is nyitott sportcsarnok, uszoda és szauna található korszerű tartozékokkal. Az iskola területén tanári lakások, szabadtéri sportpálya és raktárhelyiségek állnak. Mindezt kellemes, szellős zöldterület (erdő, tó, pázsit) övezi.

A főiskola kurzusai 1992/93-ban a következők:

1. *Hosszú kurzusok:* a 16 hetes nyári április 27-től augusztus 16-ig, a 28 hetes téli szeptember 7-től április 4-ig, és az újabb 16 hetes nyári kurzus április 19-től augusztus 8-ig tartanak. A 16 és 28 hetes hosszú kurzusváltások folyamatosak.

2. *Rövid kurzusok:* (a jelzett időszakban 7) általában 3-tól 15 napos időtartamúak, sport és kulturális profilúak, fiatalok és volt népfőiskolások (senior-kursus) a résztvevői.

A viborgi népfőiskola a fő hangsúlyt a testedzésre fekteti. Gimnasztika (ritmikus sportgimnasztika), labdajátékok, úszás, vízisportok, síelés a sportképzés ágai. Természetesen a minden népfőiskolán elterjedt általános tárgyak részei az elméleti képzésnek itt is. Színház és dramatika, zene, ének, textiltechnika, kerámia, grafika és más kreatív tárgyak egészítik ki azokat. Rendszeresek a külföldi utak. Norvégia, Izland például állandó úticéljuk.

A főiskola 148 férőhelyes, általában 100 hosszú kurzusos hallgatója van, a tanárok száma (vendég-tanárokkal együtt) 15 fő, és együtt él a hallgatókkal, tanárokkal a kisegítő személyzet.

A népfőiskola varázsa az együttélés. Reggeltől estig minden munka- és szabadidős tevékenységben együtt van a tanár és hallgató. Életüket, a főiskola életét is közösen szervezik. A napot sportolással kezdik. 7.30-kor „reform” reggeli, aztán közös ének következik az énekesteremben. Minden nap megtanulnak egy dán népdalt a minden népfőiskolán használatos énekeskönyvből (amit a hallgató a kurzus végén hazavisz magával.) A dal szerepét, jelentőségét meg is beszélik. Daltonulás után szabad idő. 9.30-kor gyümölcs-zöldség uzsonna. Az elméleti órák 10 órakor kezdődnek. A 3 tanteremben nincs tanári asztal. A termek ajtaja, függőnyei, az elhelyezett virágok színei (zöld, piros, sárga) különböztetik meg a helyiségeket egymástól. Ebéd 12.00-kor, vegyes asztalrenddel (felnőtt, fiatal) és hallgatói tálalással. Az ebédlői asztalnál történnek a problémafelvetések és a napi tevékenységértékelések közösen. Délután gyakorlati foglalkozások következnek 18.00 óráig, a vacsoráig. A vacsora svédasztalos és bőséges. Eközben bejelentések hangzanak el az esti, illetve a másnapi programokkal kapcsolatban. Vacsora után szabad idő, illetve előadások egészen 21.30-ig, amikor az ügyeletes tanárral együtt kávéznak a fiatalok. Újabb alkalom a problémák megvitatására.

A tanárok, hetenként váltva egymást, ügyeleteset teljesítenek, de az ügyeletesen kívül mindenki más is bármikor a hallgatók rendelkezésére áll. Havonta egyszer ünnepi ruhát öltenek a főiskola tagjai, és gyönyörűen terített asztal mellett fogyasztják el éjszakába nyúló vacsorájukat. Ilyenkor a csoportok műsort adnak elő addig lezajlott életüket bemutatóan. Az egész program szertartásos. Utána tánc (disco) következik. És ugyancsak havonta egyszer hétvégén kiürül az egész épület. Hazalátogatnak lakói.

Ottlétünk alatt teljes jogú tagjai voltunk a közösségnek. Részt vettünk életükben, éreztük nyugal-mukat, derűjüket és nyitottságukat. Feltűnő a magabiztosságuk, érdeklődésük és „dánságuk”. (A szá-munkra szokatlanul erős pozitív nacionalizmusuk minden megnyilatkozásukban megnyilvánult.) A nemzeti múlt és nemzeti lét ismerete és szeretete, mások tisztelete, egészséges életvitelük és életszemléletük,

helyük keresése a felnőtt világban, az erre való tudatos „készülődés” valahol a grundtvigi utat is jelezte nekünk.

Talán nem árt tanulmányozni ezt a dán mintát. Igazolják a 80-as évek óta fellendült hazai népfőiskolai kísérletek is. Hiszen helyzetünk valahol rokon a bevezetőben idézett állapottal.

JEGYZET

[1] Népfőiskola tegnap, ma, holnap. Szerk.: Harsányi István. Bp. 1991, Püski 5. p.

IRODALOM

Borbáth Erika: A népfőiskoláról, Miskolc, 1989. 70. p.

Harsányi István: Dánia, a népfőiskola bölcsője. In: Népfőiskola tegnap, ma, holnap. Szerk.: Harsányi István. Bp. 1991, Püski. 11–18. p.

DR. SZELÉNDI GÁBOR

Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola
Kaposvár

A globális fejlődés és a XXI. századra nevelés

A Magyar Pedagógia Társaság és a Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága a VI. Nevelésiügyi Kongresszus munkálataihoz kapcsolódva kerekasztal konferenciasorozatot rendezett az ELTE-n a neveléstudomány és a társadalomtudományok kölcsönhatásáról. Legutóbb „A globális fejlődés és a XXI. századra nevelés” című témára került sor. Az előadók: dr. Kovács Géza, dr. Ágh Attila, dr. Széchy Éva és dr. Illyés Sándor egyetemi tanárok voltak.

A GLOBÁLIS FEJLŐDÉS

A jövőkutató közgazdász Kovács Géza hangsúlyozta, hogy az emberiség létérdeke a jövővel való foglalkozás és a stratégiai gondolkodás érvényesülése. Ugyanis ma szerte a világban, így hazánkban is a jelennel és a nagyon közeli jövővel való törődés észlelhető, ma a túlélésében való gondolkodás dívik. S ha csak a köznapiság jövőtudatban, a lakosságnál lenne így, de bizonyos értelmiségiek, politikusok is rövid távon, választási ciklusokban gondolkodnak. Szemben a tudományos jövőtudattal, mely az értelmiség jobbik részénél hódít, de sajnos, nem eléggé tudja meghatározni a köznapiság, a lakossági jövőképet.

A közeli jövőben — ezredfordulóig — szükséges lenne meghatározni az égető nemzeti feladatainkat, így az EXPO-hoz kapcsolódva tervezni a gazdasági feladatok mellé pl. a kommunikáció problémáit, és készülni mind a honfoglalás, mind az államalapítás évfordulóinak megünneplésére. Közben tervezni-gondolkodni a jövő századot is, 40–60 évvel előre, 2030–50-ig. Bár egyesek azt vélik, hogy ezen még a tudósok is vitatkoznak, mégis életbevágóan fontos kérdés. Mert a tőlünk függetlenül végbemenő folyamatokba, törvényszerű fejlődésbe utána már nem lehet beavatkozni. Csak előre látva, tervezve a hozzájuk való alkalmazkodást, sőt ha lehetséges, a folyamatok befolyásolását.

Ugyanis a mai elhatározások következményeit nemcsak gyermekeink 10–30 év múlva, de unokáink is élvezni vagy szenvedni fogják félszázad múlva is. Melyek ma a fő problémák az egész világban érvényesülő, globális fejlődésben?

Úgy tűnik, hogy a világháború, az emberiség pusztulásának veszélye megszűnt, de jelentkeznek újabbak. Így a környezeti világkatasztrófa lehetősége (üvegházhatás, ózonpajzs ritkulása stb.). A fejlett országok túlzott fogyasztása, a természeti erőforrások túlzott igénybevétele, mely a jövőben még jobban erősödik mind a keleti, mind az ún. harmadik világbeli (déli) államok fejlődése következtében. De a világ túlnépesedése és a népességszámlálás is ma, meg a jövőben is világprobléma. Ezek a fejlődési vonalak a nagy térségek problémái, melyekkel az egyes országokban is foglalkozni kell társadalomban, politikában, oktatásban. Országhatárokon átnyúló gondolkodásra, együttműködésre van szükség, s ennek kialakítása már az iskolában el kell, hogy kezdődjék: az egyén alkalmazkodóképessége, a biológiai és szociális tűrőképesség (tolerancia) kifejlesztése révén. Tovább folytatva a sort olyan képességek, személyiségjegyek kialakításával, mint az alternatív gondolkodás, a döntési képesség. Egyáltalán az ún. végre-